

מִי יֵשֶׁה מִי יֵשֶׁה

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח')

גליון 222 מדינו יום הכיפורים, וזוה"כ שחל בערב שבת תשרי תשע"ד
התלכות נפרנו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א – רב ביהמ"ג "דברי שיר" ב"ב

סעודה על היין יהיה דאורייתא, עי' שם. ולפי"ז ביו"כ שחל בשבת דאין כוס, מודה שיוצא מה"ת, ודלא כחתי"ס הנ"ל).
◀ חולה שצריך לאכול כרגיל בליל יוה"כ נחלקו הפוסקים אם יעשה קידוש על הכוס, ומספק לא יעשה אפי' כשחל בשבת דיש חשש ברכה לבטלה (משנ"ב סו"ס תרי"ח). ובבוקר שיש רק ברכת בפה"ג ואין חשש ברכה לבטלה יקדש על היין (עי' שעה"צ ס"ק כ"א כ"ב), אבל חולה השותה פחות מכשיעור לא יקדש על היין, והרבה סוברים שלא תקנו קידוש כלל ביו"כ אפילו בשבת (אגרות משה" חו"מ סו"ס ל"ט, "הר צבי" ח"א קנ"ה).

תפילות

◀ מתפללים תפילת יום הכיפורים ומזכירים של שבת (שו"ע סי' תפ"ז).
◀ התפלל תפילת יום הכיפורים בלבד, או תפילת שבת בלבד, צריך לחזור ולהתפלל (שו"ע שם).
◀ התפלל רק של יום הכיפורים וחזר והתפלל רק של שבת: י"א שלא יצא וצריך להתפלל את שתיהן ביחד ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב ס"ק כ"א), וי"א דיצא (אגרי"מ או"ח ח"ד, תשי" ע" ס"ק י"ד). וספק ברכות להקל ("מנחת שלמה" ח"ב סי' אות כ"ה).
◀ הזכיר את שבת ויום הכיפורים באמצע הברכה, וסיים בשבת בלבד (מקדש השבת), לא יחזור (משנ"ב שם ס"ק ז').
◀ הזכיר את שבת ויום הכיפורים באמצע הברכה, וסיים ביום הכיפורים בלבד: י"א שלא יחזור (שו"ע הרב סעיף ג'), וי"א שיחזור על הברכה ("מטה אפרים" סי' תקפ"ב סעיף כ'), ועי' "ביאור הלכה" (סוד"ה מקדש) שנשאר בצ"ע לדניא, ולמעשה פסק הגר"ש אויערבך זצ"ל דספק ברכות להקל. אמנם במעריב לכתחילה יכוון לצאת בברכה מעין שבע, דיי"א דיוצא בזה, עי' לקמן.
◀ כשצריך לחזור באמצע שמונה עשרה יתחיל מ"אתה בחרתנו" כדי שיאמר את כל הנוסח כתיקונו, ולא די בכך שיחזור ל"קדשנו במצותיך" (הגר"ש אויערבך זצ"ל). באופן שסיים התפילה וצריך לחזור לראש א"צ לחזור גם על הוידוי בסוף התפילה, שכבר יצא י"ח בפעם הראשונה ("שבט הלוי", ח"ו סי' ע"ג).

◀ אין אומרים "באהבה" קודם "מקרא קודש", ובמקומות שנוהגין לומר "באהבה מקרא קודש" אין לשנות (משנ"ב סי' תרי"ט ס"ק ז'). והמנהג המקובל שבחול אין אומרים "באהבה" ובשבת אומרים, ואין לשנות כי הוא מנהג קדמונים ("מחזור המפורש" בשם הגר"ש אויערבך זצ"ל).

◀ י"א שאין אומרים "אלוקינו ואלוקי אבותינו רצה במנוחתנו" אף שחל בשבת, כיון שהוא יום תענית אין רצון במנוחה (כדאיתא ב"לבוש", "מטה אפרים" סי' תרי"ט סעיף ט"ז, ומשנ"ב שם ס"ק ז'). ויש סוברים שיש לאומרו שזהו מנוחה שלמה שאנו בטוחים שימחל לנו על עוונותינו ("ליקוטי מהרי"ח" בשם ספר "בגדי ישע"), וסיים שם שכבר נתפשט המנהג שלא לאומרו וכדעת ה"לבוש". וכל זה בברכה שבתוך השמו"ע, אבל בברכת "מגן אבות (במעריב) לכו"ע צריך לומר "רצה במנוחתנו" (הגר"ש אלישיב זצ"ל). ויש להוסיף דלשון "מנוחה" שייך, וכמו שאומרים בהמשך הברכה "וינוחו בו", ורק הלשון "רצה" לא שייך במנוחה זו (הגר"ח קניבסקי שליט"א).

בקשות פרטיות ביו"כ

◀ מותר לבקש בקשות פרטיות בראש השנה וביום הכיפורים אפילו כשחלים בשבת (הגר"ח קניבסקי שליט"א בשם ה"חזון איש" זצ"ל).
מסופק אם הזכיר משל שבת

◀ **שאלה:** כשסיימתי להתפלל שמו"ע, הסתפקתי אם הזכרתי את ההוספות של שבת או לא, האם יש לחזור על התפילה? והאם מועיל זה שגם בשנה שעברה יו"כ חל בשבת?

תשובה: אם לפני שהתחיל להתפלל ידע שהוא שבת, והחליט לעצמו שצריך להתפלל משל שבת, היות שתפילת יו"כ מתפללים מתוך סידור, מסתמא אמר גם של שבת, ואינו צריך לחזור. אבל אם בכלל לא חשב לפני התפילה שהיום הוא שבת, ושצריך להוסיף בתפילה אזכרות של שבת, מסתמא לא אמר וצריך לחזור ואין זה משפיע כלל מה שגם שנה שעברה חל יו"כ בשבת, וצריך לחזור ולהתפלל (בעל "שבט הלוי" שליט"א והגר"ח קרליץ שליט"א).

לעילוי נשמת אמי מורתי הרבנית, מרת יטא בת ר' זאב דינר ע"ה נלב"ע ח' תשרי, תשע"א
◻◻◻◻◻
לעיני מו"ח,
הגה"צ רבי מאיר אפרים בן הרב מיכאל שלום וינקלר זצ"ל, נלב"ע י"ב באדר תשע"ג
◻◻◻◻◻
אבינו מלכנו
◀ השנה (תשע"ב) שחל יום הכיפורים בשבת אומרים "אבינו מלכנו" בערב יוה"כ בשחרית (ואין אומרים תחנון), כיון שאין אומרים אותו כל השבת חוץ מנעילה (רמ"א סי' תר"ד).

הדלקת נרות

◀ בערב יום הכיפורים מדליקים נרות עשרים דקות או ארבעים דקות לפני שקיעת החמה (ולא כמו ביו"ט שיש המדליקים רק לאחר שחוזרים מביה"כ), השנה (תשע"ד) שחל יום הכיפורים בשבת יש לברך "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים" וברכת "שהחינו".
◀ שכחה להזכיר שבת בברכת הדלקת נרות, וכבר עבר שיעור תוכ"ד, י"א שיצאה (שו"ת מהר"ם בריסק ח"ב סי' מ"ה), וי"א שתחזור ותברך "להדליק נר של שבת ושל יום הכיפורים" (שו"ת "קנין תורה" ח"ו סי' י"א, "ש"כ פי' מ"ד, ה'). כל זמן שהיא שעת היתר להדליק (עי' "ביאור הלכה", סי' רס"ג, ס"ה, בד"ה להדליק).
ואם שכחה להזכיר של יום הכיפורים, יצאה בדיעבד (סי' "התעוררות תשובה" ח"א סי' ק"ב, וש"כ שם).

הדלקת נרות לבחורי ישיבה

◀ בחורי ישיבה שמדליקים כל שבת בחדר אוכל עם ברכה (ואסור להם להדליק בחדריהם משום חשש דליקה) ביוה"כ שלא אוכלים כלל, אי"כ לא משתמשים כלל בחדר אוכל, ואי"כ לא יברכו על נרות אלו רק ידליקו בלא ברכה.

קבלת שבת

◀ בקבלת שבת אין אומרים "לכו נרננה" ו"לכה דודי" רק "מוזמור שיר" וי"ד מלך גאות" וגו', ואפילו הנוהגים בשאר יו"ט שחל בשבת לומר עוד מוזמורים, ביו"כ שחל בשבת אין אומרים (משנ"ב סי' רס"ב ס"ק י'), עי' הטעם ב"באר היטב" שם ס"ק ה' לפי שאין ביוה"כ נשמה יתרה (ועי' לקמן לענין בשמים במוצאי יוה"כ שנחלקו בזה האחרונים אם יש נשמה יתרה).

◀ ואין אומרים פרק "במה מדליקין" (רמ"א סי' ר"ע ס"ב) משום דביו"ט שחל בערב שבת, אין יכול לומר "עשרתם" שאין מעשרין ביו"ט, וכן ביו"ט שחל בשבת אין אומרים משום לא פלוג (כמבואר ברמ"א ובמשנ"ב שם). ועי' ב"שיירי כנסת הגדולה" סי' ע"ר אות ב'), עוד טעם שלא שייך לומר "עשרתם" שאין צורך לעשר עבור יוה"כ, ועוד שלא שייך בו "הדליקו את הנר" כיון שהדלקת נר ביוה"כ אינו חיוב אלא מנהג, ועוד שבפרק זה כתוב "ספק חשיכה טומנין את החמין", וביוה"כ שאין אוכלין אין בזה צורך, עי' שם.

◀ אומרים ברכת "שהחינו" ואח"כ "מוזמור שיר ליום השבת" ("מטה אפרים" סי' תרי"ט, ודלא כיעב"ץ שסבר לומר "מוזמור שיר" ולקבל שבת, ואח"כ לברך ברכת "שהחינו", ועי' "חלקת יואב" סי' ל').

מצות קידוש שבת

◀ יש סוברים דמאחר שבשבת זו אין קידוש על הכוס יש לכוון בשמו"ע לצאת ידי מצות עשה "זכור את יום השבת" דקיי"ל מצוות צריכות כוונה (הגה"ת חת"ס או"ח סי' רע"א, ולוח א"י). ואם שכח לכוון במעריב, יכוון בשחרית או בתפילה אחרת כשיזכור ("קיצור הל' מועדים" להגר"ש דבילצקי שליט"א).

והרבה חולקים דבדואי יוצא אפילו בלי כוונה, דעצם התפילה ואמירת "מקדש השבת" זהו קידוש (כן נשמע במג"א סי' רע"א, שבתפילה יוצאים מצות קידוש מה"ת. וכן ב"דגול מרובה" שם, שרק מדרבנן צריך הקידוש על הכוס. וכן מבואר בשו"ת "חתם סופר" או"ח סי' כ"א שבתפילה הוי כאילו מכוון לא לצאת, כדי שהקידוש במקום

03-6197674 :תל
אשרת תפילות

"ויכולו", "מעין שבע" ו"שלוש עליכם"

בליל יוה"כ לאחר תפילת שמונה עשרה אומרים "ויכולו" ו"מעין שבע" (ולא יזכיר בו את יום הכיפורים). והמאריכים בתפילה ומסיימים כשהציבור אוחזים בפיזטים, בדרך כלל אינם מוצאים מי שיאמר עמהם "ויכולו" מיד וממתנינים עד לאחר גמר התפילה כדי לאומרו עם אחר, ע"כ ראוי שיעשו סימן שלא ישכחו לאומרו אח"כ.

מי שנמצא בשמ"ע לאחר שאמר "יהיו לרצון" הראשון (באמצע הוידו) יכול לומר "ויכולו" עם הציבור, כיון ש"ויכולו" הוא חלק מהתפילה של ליל שבת, וגם מקיים בכך הענין של שני עדים, וכן ההידור של אמירה בעשרה (שו"ת "לבושי מרדכי" ח"ג או"ח סי' כ"ז, מכתב מהגר"ש **אויערבך** זצ"ל מובא בספר "מאור השבת" ח"ב מכתב כ"א, וספר "אש"י ישראל" פי"ב סי' ק"ט).

בברכת "מגן אבות" אם אמר באמצע הברכה "הקל הקדוש" במקום "המלך": י"א שאם כבר עבר תוכ"ד לחזור (קישו"ע סי' קכ"ט סעיף ד'), וי"א כל זמן שלא חתם את הברכה חוזר ל"המלך" (משנ"ב סי' תקפ"ב סי' ק"ז). ואם אמר בא"י אינו חוזר (לוח א"י - וכן דעת הפר"ח, פמ"ג, ו"דרך החיים" שאין הזכרה זו מעכבת ודלא כמט"א סי' תקפ"ב סעיף ה' שכתב דחוזר לראש).

אם לא התפלל מעריב או שטעה באופן שצריך לחזור וכיוון לצאת בברכה מעין שבע לא יצא י"ח (אף שבכל ליל שבת יוצא בזה), לפי שאין מזכירים יוה"כ בברכה מעין שבע (**ביה"ל** סוף סי' רס"ח). ואם התפלל תפילת יוה"כ ושכח רק להזכיר שבת וכיוון לצאת במעין שבע י"א שיצא (**שע"ת** שם), וי"א שלא יצא (**יתהילה לדוד** שם).

אם מנין קבוע עבר למקום אחר אפילו רק ליום הכיפורים בלבד, יכולים לומר ברכת "מגן אבות" מכיון שעצם המנין הוא קבוע ולא דמי לבית החתן שעצם המנין הוא ארעי (ע"י **שו"ע** סי' רס"ח, וכן הורה בעל "שבט הלוי" שליט"א והגר"י **קרליץ** שליט"א).

יש נוהגים לומר הפזמון "שלוש עליכם" כשחוזרים מבית הכנסת, כי המלאכים של שבת נמצאים (ספר "דרכי יוסף צבי" וכן נהג **הסטייפלער** זצ"ל).

לקרוא לאור הנר

מותר לקרוא בליל יום הכיפורים לאור הנר ואין חשש שמא יטה הנר, לפי שאימת יום הכיפורים עליו (**שו"ע** סי' ער"ה סעיף ח').

שחרית

בשעת פתיחת הארון להוצאת ס"ת אין אומרים י"ג מידות מכיון שהוא שבת (כן נהג **הסטייפלר**, כמובא ב"ארחות רבנו" ח"ב עמ' כ"ח, וכן נוהגים בבית הגרא"י **שטיינמן** שליט"א ובביה"כ לדרמן), ורבים נוהגים לאומרו אפילו בשבת (**מטה אפרים** סי' תר"ט מ"ח, **לוח א"י**, וכן נהג **הגר"ש אלישיב** זצ"ל ובישיבת פוניבז' אומרים).

בקריאת התורה קוראים שבעה קראים כמו בשבת (**שו"ע** סי' תרכ"א סעיף א'), וטוב לכתחילה שלא להוסיף על השבעה משום שראשי הפרשיות מכוונים, שמסיימים במילי דכפרה (**משנ"ב** סי' רפ"ב סי' ק"ז). ואפשר במקום שנותנין העולין הרבה מעות לצדקה, המיקל לא הפסיד (**משנ"ב** תרכ"א ס"ק ג'), וכן במקום שיש לחשוש שיגרור הדבר למחלוקת אין למחות באלו המוסדות עליות (**ערוך השולחן** רפ"ב סי').

מוסף

אם הזכיר קרבן מוסף ולא חתם "מקדש השבת וישראל ויום הכיפורים" - יצא, ואפ"י אמר רק "ואת מוסף יום השבת הזה" וכו' ולא אמר הפסוקים "וביום השבת" וגו' - יצא (**רמ"א** סי' רס"ח סעיף ד').

אם לא הזכיר כלל "מוסף יום השבת" וסיים הברכה יאמר "ונעשה לפניך קרבן מוסף שבת", וימשיך, ואם התחיל "רצה" יאמר שם "לדביר ביתך ויש נעשה לפניך קרבן מוסף שבת ואשי ישראל" וכו', ואם סיים הברכה יחזור ל"אתה בחרתנו" (ע"י **משנ"ב** שם סי' ק"א).

נוהגין להשתחוות אפיים ארצה אפילו בשבת (ודלא כמקומות שנוהגין לא להשתחוות בשבת, משום חשש שינערו האבק שבבגדיהם, או משום חשש אשווי גומות, **אשל אברהם בוטשאטש** סי' תרכ"א, והגה"ת "חכמת שלמה" סי' תקצ"ב).

מאה ברכות

אם מכוונים לצאת כל הברכות של קריאת התורה וההפטרה עדיין חסרים ג' ברכות.

ע"י "מטה אפרים" שאין לענות "ברוך הוא וברוך שמו" בברכות קרה"ת והפטרה של יוה"כ כדי לצאת מאה ברכות.

יש נוהגים לשמוע ברכות השחר מאחרים כדי לצאת מאה ברכות, וי"ע אם זה מועיל, כיון שאין זה שייך אליו כלל.

מנחה

במנחה אין אומרים "ואני תפילתי" (**שו"ע** סי' תרכ"ב סעיף א') לפי שבשבת אומרים לשבח ישראל שאף שאכלו ושתו ותפיללים, לא כאומות העולם, וביוה"כ אין צריך לזה (**משנ"ב** סי' ק"ב).

ואין אומרים "צדקתך" (**רמ"א** שם סעיף ג') דכתיב "משפטך תהום רבה", ואנו מבקשים רחמים לפני השי"ת ביוה"כ (**משנ"ב** סי' ק"ב), ומנהג בני ספרד לומר "צדקתך" (**שו"ע** שם).

קריאת התורה לחולה

חולה שצריך לאכול ביום הכיפורים, השנה שיו"כ חל בשבת, יכול

לקבל עליה לתורה גם במנחה, אבל למפטיר אינו יכול לעלות משום ההפטרה (ע"י שו"ת **רע"א** תשי"ב שמוסתפק בקריאת מנחה ביו"כ אם הוא מדין הי"ט או מדין הצום. ובשבת בודאי גם מדין שבת, אבל קריאת ההפטרה עדיין תלויה בספיקות רע"א).

וכן אם כל הציבור אינו מתענה כגון מנין בבית חולים, לא יקראו במנחה אלא אם חל יו"כ בשבת, אבל לא יקראו הפטרה.

גדר אוכל ומשקה לדיני יוה"כ

אכילת דבר ביוה"כ תלוי אם הוא נשפך יש לו דין של משקה, ושיעורו כשאר משקין, ואם הוא מוצק, דינו כאוכל ושיעורו כשאר אוכלים שהוא בכותבת (וע"י **משנ"ב** סי' קנ"ח סי' ק"ד, שמביא פלוגתא לענין דבש אם כשהיה פעם נוזלי נשאר עליו שם משקה, ע"י שם. היינו לענין ה"ל משקה ודין נטילה, אבל בנוגע לה"ל יוה"כ שתלוי ביתובי דעתיה, וקו"ל לחז"ל שמשקה שיעורו שונה מאוכל, היינו דבר שבפועל בצורה של משקה יש לו דין משקה ודבר שהוא בצורת מוצק, אע"פ שדינו כמשקה מ"מ בזה תלוי לפי מציאות צורתו ודינו כאוכל).

גדר סיכה ביוה"כ

שאלה: האם מותר למרוח משחה על הגוף לפני יוה"כ ובמשך יוה"כ המשחה תיספג לתוך הגוף?

תשובה: איסור סיכה ביוה"כ הוא רק כשמורח את המשחה וסך גופו ביוה"כ עצמו, אבל מה שמורח לפני כן, ומעצמו נספג, אין בו שום איסור כלל, וכעין שמצינו לגבי אכילה שאסור לאכול ביוה"כ, אבל האוכל הנמצא כבר בתוך הגוף אין בו איסור כלל (**הגר"י קרליץ** שליט"א).

"רצה" ו"יעלה ויבוא"

חולה וקטן האוכלים ביוה"כ" (כשיעור) אומר בברכת המזון "רצה" ו"יעלה ויבוא וכו' ביום הכיפורים הזה" (**שו"ע ומג"א** סו"ס תר"ח וכן נוטה **המשנ"ב** שם דלא כה"ט"ז). ואם שכת ונזכר לאחר שסיים ברכת "בונה ירושלים", לא יחזור, ולא יאמר בברכה בפני עצמה אלא יתחיל "הטוב והמטיב" (**משנ"ב** סי' קפ"ח סי' ק"ט, ודלא כמג"א שם, ומט"א בסימן זה).

ובברכה מעין שלוש אומר "ורצה" ו"זכרנו לטובה ביום הכיפורים הזה", ואם שכת אינו חוזר.

נעילה

בנעילה אומרים "אבינו מלכנו" גם כשחל בשבת משום שזהו כעין פיקוח נפש שמתפללין עליו אפילו בשבת (**גר"א**).

תקיעת שופר במוצאי יוה"כ

מותר לתקוע שופר בבין השמשות ואפ"י כשחל בשבת דהוא שבות לצורך מצוה (ואע"ג שלא הבדילו בתפילה כיון דחכמה היא ואינה מלאכה לא אחמור בה רבנן כולי האי), אבל אם הוא בודאי יום אסור לתקוע (**משנ"ב** סי' תרכ"ג סי' ק"ב). אולם אצל מרן **החזו"א** זצ"ל לא היו תוקעים לפני 45 דקות לאחר השקיעה (לוח "דבר בעתו" בשם **הגר"ח קניבסקי** שליט"א). לפעמים התיר **הגר"י קניבסקי** זצ"ל לתקוע 35 דקות אחר השקיעה ("ארחות רבינו" עמ' רמ"א), ויש מקילין 22 דקות אחר השקיעה (לוח א"י **להגר"מ** ט"ו). וכן יש נוהגים לומר "ברוך המבדיל" לפני שתוקע (**הגר"ח קניבסקי** שליט"א).

מעריב

במעריב אומרים "ויתן לך", ואין אומרים "ויהי נועם" וגו', ואתה קדוש" וגו', לפי שחג הסוכות חל באמצע השבוע (**משנ"ב** סי' תרכ"ד סי' ק"ה). ואומרים אותו בבית הכנסת כמו כל מוצאי שבת ("מטה אפרים" שם סעיף א'), ויש סוברים לא להטריח הציבור אלא יאמר כל אחד בביתו לאחר הבדלה ("הליכות שלמה" מועדים ח"ב פי"ד עמ' 38).

הבדלה

בכל מוצאי שבת מותר לשתות מים לפני הבדלה, וכמו שהיה מותר לשתות מים לפני הלילה, משא"כ במוצאי יוה"כ לא חילקו בין אכילת לשתית מים, ואין לשתות מים לפני שהבדיל בתפילה או שאמר "ברוך המבדיל" (**הגר"ש אויערבך** זצ"ל).

בהבדלה, מכיון שהוא גם מוצאי שבת מתחילים "הנה קל ישועתי" ("מטה אפרים" שם סעיף ח'), ויש שכתבו לפי הסוד שיש להבדיל בעודו לבוש בקיטל ("אלף המגן" שם בשם ספר "מעבד יבוק").

כ"י **בשו"ע** (שם סעיף ג') מבדילים על הכוס ואין מברכים על הבשמים אפילו אם חל להיות בשבת, וכן נוהגים בני ספרד מפני שטעם הברכה כדי להשיב את הנפש מפני הנשמה היתירה שהלכה לה, וביוה"כ אין נשמה יתרה מפני התענית, אולם הרבה אחרונים חולקים על זה דחל בשבת יש לברך על הבשמים, וכן נוהגים בני אשכנז (**משנ"ב** שם, וכן הוא ב"ערוך השולחן"). והטעם דאדרבה ביוה"כ בודאי היה בו ג"כ נשמה יתירה כשחל בשבת (**שעה"צ** שם).

השנה שהוא גם מוצאי שבת, מעיקר הדין אפשר לברך ברכת הנר על אש שהוציאו עתה מן האבנים, מ"מ מנהג העולם להחמיר אם אפשר ולברך על אור ששבת, דהיינו שהיה בעולם ביום הכיפורים. ועכ"פ בנר שהדליקו מן האור ההוא בודאי אפשר להקל, דהיינו אם מדליקין גפרור ובהו מדליק את הנר בודאי יש להקל לכתחילה (**משנ"ב** שם).

ביוה"כ שחל בשבת יש מצוה לאכול מלוח דמולכה ואין לזה קשר למא שאל אוכלים בשבת (ספר "תורת המועדים" בשם **הגר"ש אלישיב** זצ"ל והגר"י **קרליץ** שליט"א).